

חבל נחלתו

חרש שלא שמע מימיו הרי הוא חסר ורק אם נתחרש והוא מדבר כמקודם נחשב כבעל מום אבל כפיקח לכל דבר.

סימן ג

ברכת כהנים בארץ ישראל ובחול

שאלה

האם כהנים צריכים בארץ ישראל לשאת כפיים בכל תפילת שחרית או רק במוסף בשבת וימים טובים, ומה ראוי להנהיג?

תשובה

א. לפני שנעסוק בסיבות לכך שבחול לא נהגו לשאת כפיים אלא ביו"ט, נעיר על נקודה שאינה מבוררת דיה (לענ"ד).

כתב בספר המצוות לרמב"ם (מצות עשה כו): "והמצוה הכ"ז היא שנצטוו הכהנים לברך את ישראל בכל יום והוא אמור יתעלה (נשא ו) כה תברכו את בני ישראל אמור להם".

וכ"כ בספר יראים (סימן רסט). וכן בספר החינוך (פר' נשוא מצ' שעח).

אבל בספר מצוות גדול (עשין סי' כ) כתב: "צוה הקב"ה את הכהנים שיברכו את ישראל כאשר יאמרו להם לברכם דכתיב בפרשה נשא (במדבר ו, כג) דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל אמור להם ומתרגם אונקלוס כד יימרון להון (ע"פ יראים סי' רסט). וכן מוכיח בירושלמי (ברכות פ"ה ה"ד ע"ש) שאינו עובר בעשה אלא אם כן מזהירין אותו דקאמר רבי שמעון בן פיזי [כד] הוה תשיש וקאי אחורי עמודי, רבי אלעזר נפיק לברא, פירוש כשהיו חלשים היו נסתרים מאחורי העמודים או יוצאים לחוץ

שלא יאמרו להם לברכם מפני שאז לא היו עוברים (עי' מנחות מד, א תד"ה כל). ול"כ בהגהות מיימוניות (הל' תפילה ונשיאת כפיים פט"ו אות ט).

וכן כתב הטור (או"ח סי' קכח): "כל כהן שאין בו אחד מן הדברים המעכבין צריך לישא כפיו ואם אינו נושא עובר בשלשה עשה כה תברכו אמור להם ושמו את שמי והוא שיהיה בב"ה כשקורא כהנים דכתיב אמור להם ומתרגמינן כד יימרון להון, אבל אם אינו שם אינו עובר. כתב הר"פ שאם אין שם אלא אחד אינו עובר דילפינן ליה מאמור להם דמשמע דוקא לרבים ואינו נראה דלהם על אהרן ובניו קאי ופירוש אמור להם לכל אחד מהם".

ב. ובאר הבית יוסף: "כל כהן שאין בו אחד מהדברים המעכבים צריך לישא את כפיו ואם אינו נושא עובר בשלש עשה. מימרא דרבי יהושע בן לוי בפרק אלן נאמרין (סוטה לה:), וזה לשון הרמב"ם בסוף הלכות תפילה (שם ה"ב) כל כהן שאינו עולה לדוכן אע"פ שביטל מצות עשה אחת הרי זה כעובר על שלש עשה. ונראה שטעמו משום דליכא בלשון ציווי אלא כה תברכו בלבד איכא למימר דכי קאמר רבי יהושע בן לוי הרי זה עובר לא דוקא אלא הרי זה כעובר.

"ומ"ש רבינו והוא שיהיה בבית הכנסת כשקורא כהנים וכו'. כן כתב הרא"ש בפרק

חבל נחלתו

התוספות בפרק ראווה ב"ד (ראש השנה כח: ד"ה הכא) ולמדו כן מדקאמר התם אכהן שנשא כפיו ואתרמי ליה ציבורא אחרניא אי בעי מברך אי לא בעי לא מברך".

עולה שדעת הטור והר"ן והסמ"ג והגה"מ ועוד שאע"פ שכהן חייב לברך את ישראל כל יום לפחות פעם אחת אם אין קוראים אותו לעלות לדוכן אינו חייב במצוה! ויש בדבר חידוש גדול שאין המצוה תלויה אך בכהנים, אלא כשם שאין מחוייבים במצוה ללא מניין כך אין מחוייבים במצוה אם אין קוראים להם לעלות ולברך, ואין נחשבים למבטלי מצות עשה. ודין ברכת כהנים כמצות ציצית שרק אם יש לו בגד בן ארבע כנפות חייב במצוה אבל אינו חייב ללבוש ולהתחייב במצוה, ואין מענישים על כך אלא בעידנא דריתחא כאמור במנחות (מא ע"א).

ממשיך הב"י (שם): "זכתב ה"ר מנחם דהא דאמרינן שאין הכהן עובר כשאין אומרים לו לברך היינו שאינו עובר בג' עשה אבל בעשה זכה תברכו עובר **שהכהנים מצוים לברך את ישראל יאמרו להם או יחדלו** ע"כ. ואין נראה כן דעת הפוסקים אלא אין עובר כלל כל שאין אומרים לו לעלות שאם לא כן הוה להו לפרש, וכן נראה ממה שכתבו הגהות מיימוניות (שם אות ו) שאם שליח ציבור כהן שלא יאמרו לו לעלות ואם איתא שאע"פ שאינם אומרים לו עובר בעשה הוה ליה למימר שיעלה כדי שלא יעבור".

ולענ"ד, הרמב"ם וסיעתו לא סברו כן ולשיטתם תמיד חייבים בעשה, אלא שיכולים שלא לקיים ולהיפטר מחמת אונס וכד' כגון שיצאו מבית כנסת או שהם תשושים כמבואר בירושלמי.

הקורא את המגילה עומד (סי' כב) וזה לשונו כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בשלש עשה ירושלמי (ברכות פ"ה ה"ד) רבי אדא בר פזי כד הוה תש ולא חזיק רישיה הוה קאים ליה אחורי עמודא רבי אלעזר הוה נפיק לברא כלומר היה יוצא לחוץ כדי שלא יצטרך לעלות לדוכן כשהחזן קורא כהנים דהא דאמרינן דעובר הכהן בג' עשה היינו כשהחזן קורא כהנים דאמור להם מתרגמינן כד יימרון להון ואם הוא בבית הכנסת כשהחזן קורא כהנים ואינו עולה עובר ואם אינו בבית הכנסת אינו עובר: וכן כתב ג"כ הר"ן שם (טו: ד"ה כל) וזה לשונו: כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בג' עשה **דוקא כשקראו אותו הא לאו הכי לא מיחייב** וכדמתרגמינן כד תימרון להון והיינו כשהוא בבית הכנסת אבל כשהוא בחוץ אינו עובר וגרסינן בירושלמי רבי שמעון בן פזי כד הוה תשיש הוה קאי אחורי עמודא רבי אלעזר נפיק לברא ע"כ וכן כתב ג"כ סמ"ג (עשין כ ק"ג ע"ג) ופירש הירושלמי דכשהיו חלשים היו נסתרים מאחורי העמודים או יוצאים לחוץ שלא יאמרו להם לברכס מפני שאז לא היו עוברים ע"כ. וגם בסמ"ק (סי' קיג) כתב **ואם אינו מברך עובר דוקא כשאומרים לו בבית הכנסת**: וכתב המרדכי שם (סי' תתיז) אם הנותן מים לכהנים ליטול ידיהם בא אצל שליח ציבור ומזכירו ליטול ידיו צריך לישא כפיו אף דיש כהנים אחרים ואם לא יעלה עובר בג' עשה אבל מלמדים את הנותן מים שלא יזכיר את השליח ציבור ליטול ידיו היכא דאיכא כהנים אחרים דהשתא לא עבר אם לא ישא כפיו: וכתוב בהגהות מיימוניות (פ"ד) [פט"ו] מהלכות תפילה (אות ט) אבל אם עלה פעם אחת ביום זה שוב אינו עובר אפילו אמרו לו עלה וכן כתבו

האי חומרא דאתי לידי קולא היא ותלי תניא בדלא תניא שהרי טבילה לנשיאת כפים לא הזכרה בתלמוד, ואם הם נהגו להחמיר ולטבול למה יבטלו בשביל כך שלש עשה בכל יום ואף על פי שאינו עובר אלא א"כ נקרא מכל מקום מוטב להם שיקיימו שלש עשה בכל יום ולא יטבלו כיון שאינם מחוייבים משיטבלו ועל ידי כן יניחו מלקיים שלש עשה בכל יום. **ויישר כחם של בני ארץ ישראל וכל מלכות מצרים שנושאים כפיהם בכל יום** ואינם טובלים לנשיאת כפים".
 עולה לפי המהרי"ל (=מהר"י מולין)¹ שבחור"ל נהגו שלא לשאת כפים כל יום משום טירחת הטבילה לפניה.
 ובכנה"ג (הג' ב"י) הביא בשם הרמ"ע מפאנו² שמה שנהגו שלא לעלות לדוכן בחור"ל בימות החול ובשבתות ועולים רק

ג. נשוב לשאלה בראש התשובה.
 כתב בספר החינוך (מצוה שעח): "ונוהגת מצוה זו בכל מקום ובכל זמן בכהנים, כי עליהם מצוה זו לברך את ישראל". וכן עולה מהרמב"ם שכתב שחייבים בנ"כ בכל יום ולא כתב שום צדדים לפוטרים.
 וכתב הבית יוסף (או"ח סי' קכה): "כתב האגור (סי' קעו) שנשאל מהר"י מולין (שו"ת מהרי"ל החדשות סי' כא) למה אין הכהנים נושאים כפיהם בכל יום מאחר שהוא מצוה עשה והשיב מפני שמנהג הכהנים לטבול קודם כמו שכתוב בהגהות מיימוניות ובכל יום קשה להם לטבול בחורף, ולכן עלה המנהג דוקא ביום טוב. וגם מטעם ביטול מלאכה וכשהכהן אינו נקרא אינו עובר עכ"ל דחק עצמו לקיים מנהג מקומו ואינו מספיק כי מה שכתב מפני שנוהגים לטבול קודם

1. ז"ל שו"ת מהרי"ל (החדשות סי' כא): "באגור נשאל גדול הדור מהר"י מולין למה אין הכהנים נושאים כפיהם בכל יום מאחר שהוא מ"ע".
 "תשובה.
 "והא דאין נושאים כפים בכל יום, שמעתי מפי מו' חמי כהנא רבה ז"ל דהו' משום דנהגי כהני לטבול כדאיתא בהג"ה ביש מיימון ואני מוסיף לבאר דבריו, שיש עונות מתרמי דקשה להו לטבול וגם בושים ויש דאירע להו דבר לאונסו ויש טיילין ושטופין ואם ימנעו היו מקצת מתביישין, ואם יטבלו היו ג"כ מתביישין ויתבו, עוד נראה קצת משום ביטול מלאכה כי היכי דאין מוסיפין ואפי' בשבת, הא קמן חזינן דאין מנהג להוסיף על ז' אף כי פעמים יש הרבה נכבדים בקהלות בשבת אין מוסיפין כלל. ושמו משום ביטול תורה וטורח ציבור נהגו שלא להוסיף, אע"ג דביטול קטן היה. וכן בחול המועד דפסח יש פרשיות ארוכות כדי להוסיף אפי' הכי אין מוסיפין על הד', הכא נמי יש לומ' נשיאות כפים אפי' אם יאמרו במהירות אי אפשר בלי שהות קצת. וכן יש לומר מפני הגוים. וביש מקומות ראיתי שאין מניחין שום גוי בבית הכנסת בשעת נשיאות כפים וכיון שאין מזהירין, הכהן לא עבר. ומסתייע להא דלעיל, דמדמינן ליה למוסיף, עובדא דריצב"א שקרא ד' ביום ה' כשהיה חתונה דהוי כרגל וכן נשיאות כפים בחתונה מהאי טעמא".
2. ז"ל שו"ת הרמ"ע מפאנו (סי' צה): "ומה שברוב העולם אין כהנים עולים לדוכן כל ימות השנה, מנהג גרוע הוא ומשום בטול מלאכה לעם, ומי שנתחכם לחזק ידיים רפות שתעמודנה ברפיון בקש סמך לאותו מנהג והפריז הרבה על המדה כי דרש סמוכים וישא אהרן את ידיו וירד מעשות החטאת לפיכך נהגו שלא לשאת את כפיהם אלא בימים טובים ובמוסף דוקא שיש בו

חבל נחלתו

בימות החול קדום ונמצא כבר בספר תשב"ץ קטן³ שחברו תלמיד מהר"ם מרוטנברג. וכן הכלבו⁴ הביאו. וכן המהר"ל והאגור (שהו"ד לעיל בב"י).

בטעם הביטול בחו"ל כתב הבית אפרים שהטעם הוא משום שהכהנים מסופקים בכהונתם וע"כ אין לצוות עליהם לעלות ולברך ספק ברכה לבטלה. ומביא לכך כמה מקורות שהפוסקים הקלו בדיני כהנים עד שהמהרש"ם התיר שבויה לכהן בזמננו. ומביא כמה פוסקים שעסקו בכך והקלו משום כך.

ושואל מה טעמם של בני א"י ובני מצרים לשאת כפיים בכל יום. ומסיק שבמה שהוחזקו ממשיכים להחזיק. ומוסיף שחזקת הכהונה בימינו אינה כחזקה רגילה שהרי לא הוחזקו מעולם ולא התייחסו לכהונה אלא המשיכו לנהוג במה שנהגו כבר. ומוסיף ומביא מדברי הי"ש שאף חרמים שנדרו לכהן אין נותנים אותם לכהנים בימינו. וז"ל הים של שלמה (ב"ק פ"ה ס' לה): "ועוד נראה, שראוי להחזיר ולאסור חרמים בזמן הזה, אפי' פירש לכהן, והכהן כבר קיבל. מאחר שבבער"ה אין לנו היחוס, כמו שהיה בזמן הבית. או אפילו

ביו"ט מנהג גרוע הוא. וכן כתב שיירי כנה"ג שהיה מאד ראוי שישאו כפיהם בכל יום.

ד. כך הביא הרמ"א בשו"ע (או"ח ס' קכה סמ"ד): "נהגו בכל מדינות אלו שאין נושאים כפים אלא ביו"ט, משום שאז שרויים בשמחת יו"ט, וטוב לב הוא יברך; מה שאין כן בשאר ימים, אפי' בשבתות השנה, שטרודים בהרהורים על מזייתם ועל ביטול מלאכתם; ואפי' ביו"ט, אין נושאים כפים אלא בתפלת מוסף, שיוצאים אז מבהכ"נ וישמחו בשמחת יו"ט (דברי עצמו)". מתבאר שהרמ"א נתן את הטעם משום שטרודים בהרהורים בפרנסתם ועל ביטול מלאכתם.

הט"ז (ס"ק לו) הביא דברי הב"י שאין ראוי לבטל מצות נ"כ בשביל טבילה ומסכים עמו. ובס"ק הבא כתב: "בקצת מקומות נוהגים שאפילו ביו"ט שחל בשבת אין עולין לדוכן ואיני יודע שום טעם או ריח דלמה יגרע קדושת היום בשביל שיש בו קדושה נוספת וראוי לבטל דבר זה וכן ראיתי גדול א' שצוה לעלות לדוכן גם בשבת כשחל ביו"ט".

ה. בשו"ת בית אפרים (או"ח ס' ו) פתח שמקור המנהג של ביטול נשיאות כפים

חטאת, והא קפחינהו לכהנים בטעותא רבתא אלא שאין כהן עובר בעשה עד שיאמרו לו עלה ודי בזה".

3. ז"ל ספר תשב"ץ קטן (ס' קצט): "ואינו אומר אחר ברכת כהנים ושמו את שמי על בני ישראל. מפני שאפילו ברכת כהנים לא היה לנו לומר מן הדין. שבימיהן היו עולין לדוכן בכל יום. וכנגד זה אנו אומרים ברכת כהנים".

4. ז"ל ספר כלבו (ס' יא): "וכתב הר"ם נ"ע שאין אומרים אחר ברכת כהנים ושמו את שמי לפי שברכת כהנים לא היה לומר מן הדין כדאמרינן מפני מה תקנו ברכת כהנים אחר הודאה וכו', ומה שאנו אומרים ברכת כהנים אחר הודאה זהו לפי שבימיהם היו עולים לדוכן בכל יום וכנגד זה אנו אומרים ברכת כהנים זעירא".

וכן כתב הכלבו (ס' קכה): "ואין המנהג עתה לעשות נשיאות כפים אלא בשבתות וימים טובים, ואפשר כי נמנעו מפני טורח צבור".

אימת דאיתיה בנידותה דא"ר יודן כל כהן שנשא את כפיו ואמו או אשתו או בתו נדה ונכנס הוא באותו בית שנדה שם⁶ תפלתו על ישראל תועבה ואף הוא גורם לזרעו שיאבד מן העולם. שאלו תלמידיו את ר"ע במה זכית לחכמה מפוארה א"ל מעולם לא הרהרתי לדבר עבירה ולא דברתי עם אשה נדה ולא הסתכלתי בכהנים שאלו תלמידים את ר"י ג' אלישע כ"ג מפני מה זכית לכהונה גדולה א"ל מעולם לא הקרבת קרבן שהנדה בתוך ביתי ע"כ מ"כ ודברים אלו אין לפרסמם דלא הם מעיקר הדין והנח לישראל שיהיו שוגגין ואל יהיו מזידין".

דברי ספר המקצועות מובאים אף בפירוש הראב"ד למס' תמיד (פרק התחילו עולים) והראב"ד דן בדברים ומוסיף: "מיהא תימה לומר שאפילו בזה"ז יהיה נוהג דבר זה דאמר ר' יודן דילמא במקדש קאמר מפני שמזכיר השם כהלכתו וצריך פרישת טהרה ביותר... והמחמיר מתברך". **ורצו לסמוך עליו להסביר את המניעה בחול מברכת כהנים כל יום.**

על ספר המקצועות הנ"ל נשאל בשו"ת חתם סופר (אורח חיים סי' כג) ומסיק: "הנה מ"מ סיים הראב"ד המחמיר מתברך, הנה אין כוונתו שכהן המטמא באהל נדה יחמיר שלא לעלות לדוכן שזהו דבר תימה שנאמר לכהן המטמא למתים שיחמיר על עצמו שלא לעלות לדוכן ויהי עוד מוסיף על חטאתו פשע, אכן לא שבקינן לי' מטעם קנסא והוא יחמיר ויקבל על עצמו שלא

אחר החורבן, בימי התנאים והאמוראים. שהיו עדיין נהרס בתרומות ובטהרות, והיה קרוב מימי הבית. ועדיין היה יחוסיהם בידיהם. ובעונותינו מרוב אריכות הגלות וגזירות גירושים נתבלבלו. והלואי שלא היה נתבלבל זרע קדש בחול. אבל זרע כהנים ולוים קרוב לודאי שנתבלבלו. ואם לא כולו, הרוב נתבלבל, כמעשה דאליהו ז"ל עם הלויים, הידוע בדברי רז"ל. ואם לא הרוב, בודאי קרוב למחצה נתבלבלו. וא"כ נייתי לידי תקלה, שמא יתן לכהן שאינו כהן. ויהיה עדיין כהקדש ממש, ומשום הכי ג"כ נהגו האידנא שלא ליתן החלה אף לכהן קטן, או לכהן שטבל לקירוי. משום דלא מחזיקין בזמן הזה לכהן ודאי. וכן כתב זקן מורה הוראה מהררי"ו".

ומוסיף הבית אפרים: "ובזה נחה שקטה דעתי בחילוק שבין בני א"י ומלכות מצרים שביתתם במקומם כמאז כן עתה ולא היה עליהם טלטול הגירושין ובגולה לא הלכו רק כל הגלים והמשברים שעברו עליהם היו בקביעותם במקומם ושפיר הם ככהני חזקה... ולפי שראו חכמי הדורות שנתבלבלו הרבה עמדו וגדרו גדר גדול בדבר שלא לישא כפיו בכל יום רק ביו"ט כדי שלא תשתכח תורת כהונה מהם...".

ו. **בהמשך דבריו כתב הבית אפרים עפ"י ספר המקצועות⁵ שהביא בעל הפרי חדש (או"ח סי' קכח ס"ל) שכתב:** "מצאתי כתוב בשם ס' המקצועות דהיכא דאיכא נדה בבית דכהן אסור ליה למיסק לדוכן כל

5. האחרונים ייחסו את ספר המקצועות לרבינו חננאל אבל כנראה שאינו שלו.
6. קצת תמוה דהא נדה אינה מטמאת באהל אלא במגע או במשא. וכן תמוה שהאחרונים הביאו הדברים בלא להתייחס לכך.

חבל נחלתו

ותפלה בלא כוונה כקרבן שאינו רצוי ע"כ מברכים בי"ט שהעולם פנויים ומכוונים בתפלתם, וכה"ג כ' בפירוש המחזור על המנהג שנוהגים לברך הילדים בשבת וי"ט דוקא, ע"ש".

ז. בשו"ת ציץ אליעזר (ח"ז סי' ו) התייחס לנושא ומתחיל בהבאת דברי הרמ"ע מפאנו וממשיך:

"כן אצטט גם דברי הפאת השלחן בה' א"י סי' ב' סעי' ט"ז שכתב וז"ל: מנהג יפה בכל א"י שהכהנים נושאים כפיהם בכל ימות החול וביר"ט בשחרית ומוסף ביר"כ בשחרית ומוסף ונעילה וכן נוהגים בכל גלילות ספרד עכ"ל ובבית ישראל ס"ק כ"ג מוסיף עוד ע"ז וכותב ומנהג טוב הוא ומקובל מקדמונים וע"פ סוד לקבל ברכות המברך ית"ש ע"י הכהנים בעלי החסד והכהנים מקיימים ג' מ"ע = מצות עשה = שנצטוו בתורה כמ"ש בגמ' דסוטה וכו' ובכוללנו מיום שזכינו לקבוע ישיבותינו בא"י ובירושלים עה"ק מנהגינו שהכהנים נושאים כפיהם בכל יום ובשבת וי"ט ויו"כ כדת וכה"ה דעת רה"ג (=הגר"א) נ"ע עכ"ל. כל אלה מוסיפים חיזוק לדברך.

"(ב) אולם הפרות על המדה כאשר העזת לכתוב בתוקף נגד דברי רבינו הרמ"א בזה ולא יעשה כן, ועל כגון דא נאמר: דע לפני מי אתה עומד. ולמעשה כפי שכותבים הפוסקים יוצאים בני"י האשכנזים ביד רמ"א לנהוג כמותו כמעט ברוב הגלילות בחו"ל, אם מטעמו ואם מטעמים אחרים שמצינו בדברי גדולי הפוסקים, עיין לדוגמא מ"ש בזה בשו"ת חתם סופר חאו"ח סי' כ"ג ובספר בנין שלמה סי' י', וכן בספר שו"ת ארץ צבי (פראמער) סי' ל' עיי"ש. "ופק חזי מעשה-רב בזה בספר עליות

לעשות עוד כמעשיו הרעים וא"כ איך שייך המחמיר מתברך, ע"כ כוונת הראב"ד המחמיר שלא לנכס לאהל ע"ז ונדה מתברך דחייש לחומרת מתני' הנ"ל ותוספת קדושה היא, אבל הנכנס לאהל נדה אשר לדעת רובא דרובא עביד כדינא ניקום ונאמר לו שיחמיר ויקנוס את עצמו שלא לעלות לדוכן אתמהה הוא דבר שאין הדעת סובלו".

ואח"כ כתב דעתו: "...ולולי דברי הראב"ד הייתי אומר חומרת המקצעות הוא עפ"י מ"ש רמב"ן על התורה בפסוק לא אוכל לקום מפניך כי דרך נשים לי וגם בפ' נדה (פ' ויצא ל"א, ל"ה, ותזריע י"ב, ד') שהאומות הראשונים היו יודעים להזהר עוד שלא לדרוך על מקום דריכת כפות רגלי הנדה והיו נוהרים מהבל דבורה וכדומה הרחקות יתירות עפ"י ידיעתם בטבעיות שהוא ארס מזיק, וא"כ ס"ל דכהן שאינו נהר בזה אינו ראוי לעמוד לשרת לפני ה' משום הקריבהו נא לפחתך, הנה כי כן בזמננו אלה דאין שום אדם נהר מזה, או דנשתנו הטבעיים והזמנים והמקומות או כיון שדשו בי' רבים שומר פתאים ה', בין כך ובין כך לעת כזאת אין כאן בית מיחוש בענין זה והמחמיר אינו אלא מן המתמיהים, וידעתי כי הגאון מו"ה זלמן מרגליות בתשו' בית אפרים [חאו"ח סי' ר'] נתעורר ע"ז לומר דמשום כן אין הכהנים נושאים כפיהם בכל יום ויום בזמננו, ונ"ל טעם פשוט דנ"כ כתיב בקרא אחר עבודה וכדילפינן רפ"ב דמגלה מדכתיב וירד מעשות החטאת ויברך את העם, ותפלה במקום עבודה ואין ספק כשאין עבודה רצויה והיא פגול ח"ז גם ברכת כהנים לא תחול על המתברכים אז, והיות בעו"ה כל ימות החול טרודים על המחיה והכלכלה ורוב התפלות בלי כוונה וטרדה מרובה

אלוהו לתולדות הגר"א ז"ל במעלות הסולם (ד' ט"ז ע"ב בהערה אות א') דאחרי שמביא דברי הפאה"ש והז"ס מעיד על מעשה נורא איך שנעכבו מן השמים שלא לשנות מן המנהג שלא לישא כפים בכ"י וז"ל: ושמעתי שה' רבינו ז"ל רוצה להנהיג בבהמ"ד שלו ג"כ בחול שישאו הכהנים כפיהם מד' היתה הנסיבה שביום ההוא שחשב זה נתפס בבית האסורים ע"פ עלילות שוא שנתגלגל עליו מענין המחלוקת בין הרב והקהל דווילנא כנדע ולכן אף שיצא חפשי מבית האסורים לא רצה עוד לקבוע המנהג הזה (הגרד"ל) ואני שמעתי מפה קודש דודי הגאון מוהר"ח ז"ל שכמה פעמים השתוקק רבו ז"ל להנהיג בבית מדרשו שיהיו הכהנים נושאים כפיהם בכל יום ולא ערב לבו לעשות מעשה עד שפ"א = שפעם אחת = באמצע היום החליט בדעתו שלמחר ישאו הכהנים כפיהם והנה באותו היום לקחוהו ונתנהו בתפיסה על העלילה שהעלילו עליו כמפורסם כנראה שמן השמים עכבו הדבר. ובאותו הסיפור אמר עוד דודי ז"ל שפ"א החליט בדעתו גם הוא שיצוה בעירו וואלזין למחרת שישאו הכהנים כפיהם והנה בלילה השייך ליום המחרת נשרף הבהמ"ד, מכ"ז נראה שלא אסתיע מילתא אולי למען כבוד של הראשונים שלפנינו עכ"ל. מב' עובדות אלה נלמד מה גדול כחו של מנהג זה בגלילות שנהגו שלא לישא כפיהם בכל יום.

"ייעוין גם בספר ערוך השלחן בסי' קכ"ח סעי' ס"ד שכותב דכאלו בת קול יצא שלא להניח לנו לישא כפים בכל השנה כולה ומקובלני ששני גדולי הדור בדורות שלפנינו כל אחד במקומו רצה להנהיג נשיאת כפים בכל יום וכשהגבילו יום המוגבל לזה נתבלבל הענין ולא עלה להם ואמרו שרואים שמן

השמים נגזרה כן ע"ש. ובישוב המנהג שלא לישא כפים גם בחול האריכו גם בישועות יעקב סי' קכ"ח ס"ק כ"ה ושר"ת נפש חיה חאו"ח סי' מ', עיי"ש.

"וראה זה חדש שגם בספר מדרש תלפיות בענף ברכת כהנים על יסוד דברי ספר הבהיר שכותב דאסור לעמוד בנשיאות כפים יותר משלש שעות שלא להטריח כלפי מעלה וכו' מוסיף וכותב וז"ל: אמר המאסף מכאן יש סיוע למקומות שאין עולים הכהנים לברך כי אם בשבת בלבד ויש מקומות בראש השנה ויום הכיפורים בלבד אפשר כדי שלא להטריח כמדובר עכ"ל, הרי שגם אהד מגדולי רבני הספרדים טרח ליישב המנהג שלא לישא כפים כל יום, ועוד זאת למדנו מדבריו שאכן קיים גם מנהג כזה שלא לישא כי אם בר"ה ויוה"כ בלבד (מה שלכת"ר תמוה שמה טעם יש בזה)".

וכן בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' רסו) מבאר עפ"י הסוד את ההבדל בין א"י וחור"ל: "וההרתי במקור הדבר שבחור"ל מבטלים נ"כ ורק ביו"ט ששרויים בשמחת יו"ט כמ"ש הרמ"א שם בסעיף מ"ד והפוסקים האריכו בזה, [וע"ע לעיל סימן ע"א], ואולי דענין נ"כ ושמנו את שמי על בני ישראל וגו' [במדבר ו' כ"ז], דהשכינה שורה על קשרי אצבעותיהם כבחגיגה ט"ז ע"א, ובשו"ע סעיף כ"ג ובט"ז ס"ק י"ט מהב"י דהאידינא רק משום היסח הדעת עיי"ש, ובמג"א ס"ק ל"ה דעבדינן זכר למקדש עיי"ש, משמע דשייך קצת גם בזמנה"ז, וכעין דבר האמור [שמות כ' כ"ב] בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתיך ודו"ק, ובחור"ל שהדר שם כמי שאין לו אלוה [כתובות ק"י ע"ב] אפשר דלא שייך כל כך ענין הברכה, ונושאים כפים רק ביו"ט

חבל נחלתו

לפני איזה שבועות כתב לי בשם הרב הגאון מוה"ר בנימין יהושע זילבר שליט"א שראה בחוברת האהל את תשובתי לכ"מ בענין נש"כ, וכי דעתו אינו כן, **אלא יש להשתדל להנהיג נש"כ גם בחול אף בצפת ובכל הגליל** אשר נהגו זה כמאתים שנה שלא לישא כפים רק במוסף, ועכשיו נתראיתי את מאמרו של הרה"ג הנ"ל, נדפס בירחון מור"י, ואף שלא הזכיר את תשובתי אל כ"מ הנ"ל, מ"מ מחשבתו ניכרת מתוך מעשיו שכוון לדברי הנ"ל. ובזה הנני לחזור על פרשתא דא קצת, ואבוא על סדר דברי הרה"ג הנ"ל שם"י. ונר"נ ומכריע כדעתו בתשובתו הראשונה.

ט. בשו"ת דברי יציב (או"ח סי' עא) נתן טעם אחר להבדל בין א"י לחו"ל בענין נ"כ. וז"ל:

"ובעיקר הדבר דנשיאת כפים בחול, היה נ"ל דתליא אם נשיאת כפים בגבולין מן התורה, שכך נקטו רוב הפוסקים, וכן סתמות לשון הב"י הנ"ל דאין לבטל מ"ע מהאי טעמא. אבל הגריעב"ץ במור וקציעה ריש סי' קכ"ח כתב, דחייב נשיאת כפים בזמן הזה מדברי סופרים, ושכן משמע בגמ' דחגיגה גבי המסתכל בידיהם של כהנים עיי"ש, וכן רצ"ל בקרן אורה סוטה דף ל"ח, ובשו"ת חסד לאברהם תנינא אהע"ז סי' א' הביא ג"כ מהמור וקציעה, אלא שהביא מהספרי פרשת ראה עה"פ לשום את שמי מה שמי האמור להלן ברכת כהנים אף שמי האמור כאן ברכת כהנים, אין לי אלא במקדש בגבולין מנין ת"ל כל המקום וכו' עיי"ש. ולפענ"ד דבהך קרא במכילתא יתרו פרשה י"א דרשינן לה לענין איסור הזכרת שם המפורש בגבולין עיי"ש, וכן לגבי אחד שעוסק בתורה עיי"ש, ובש"ס ברכות דף ר' ע"א, וי"ל דפליגי

שהשכינה שורה מתוך שמחה של מצוה כבשבת ל' ע"ב ודו"ק, ויש להאריך בזה הרבה ומחמת טירדת היום אקצר".

ח. בשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' א-ב) עוסק בנושא זה האם ראוי לבטל את מנהג הגליל והעיר חיפה לשאת כפים רק בשבת וי"ט ולנהוג נ"כ בכל יום. ועיקר טענותיו שכבר מעלית החסידים לא"י נהגו כדעת הרמ"א בגליל ובחיפה ולכן אין מן הראוי לבטל זאת וכש"כ שהבית אפרים חיזק דבריו וכבודם רב ואין לחלוק עליהם. וחותם תשובתו הראשונה: "והנה כל הנ"ל כתבתי רק מה שנראה לענ"ד בטעם שינוי המנהגים מגליל לעיה"ק ירושלים ואגפ"י, אבל לדינא אין נפ"מ לנו מאיזה טעם שיהי', כיון שכבר נהגו כן והונהג כן עפ"י גדולי הדורות, אין רשות לשום אדם לשנות מכל הטעמים שכתב הבי"א באיסור לשנות מהמנהג, ומזולזין בגדולי הדור ודור מאז עד היום הזה, ואף תלמידי הגר"א ז"ל שעלו בשנת תק"ע ומהם הגאון בעל פאת השלחן ז"ל שדר בצפת משנת תק"ע עד אחרי תקצ"ז, ופקפק בהמנהג שם כנ"ל, מ"מ לא שינה המנהג שם, אף דאז ל"ה המנהג נהוג רק כמה עשרות בשנים מעת עליית תלמידי הבעש"ט כנ"ל, ומכש"כ כהיום הזה שכבר עברו כב' מאות שנים שנהגו כן, והיו במשך הדורות כמה וכמה גדולי וצדיקי הדור וכלם קיימו וקבלו המנהג שם, וא"כ איך יהין מי שהוא בזמנינו לשנות המנהג והמקיימים ומחזיקים בהמנהג יתברכו בברכת שמים מעל ובכל ברכות התורה, ונזכה לעלות לציון ברנה ולחזות בנועם זיו ד' בהיכלו בביאת גוא"צ בבי"א. ואזחזתום בחותמי ברכות ש"ב דו"ש יצחק יעקב ווייס".

בסימן ב משיב המנחת יצחק: "הנה זה

אספרי הנ"ל ודו"ק.

"ואם נאמר דהוי מדרבנן י"ל דשפיר נמנעו בחול מלברך, אבל במקומות שנהגו לישא כפים תמיד ס"ל דהויא דאורייתא, ואין לעבור אעשה משום הני טעמי, וכדברי הב"י ודו"ק. ויעויין בבאה"ט ס"ק מ"ט בשם ספר המקצועות, שאם יש לו לכהן נדה בתוך ביתו לא יעלה לדוכן, והובא לשונו בארוכה בפר"ח שמה בס"ק ל' עיי"ש, ובמחזיק ברכה מהראב"ד סוף תמיד עיי"ש. ונראה ג"כ משום דס"ל דנשיאות כפים מדרבנן ודו"ק".

וכן בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' ע) דן בנושא: "זה איזה שבועות קבלתי מכתבו והאותיות שאלונו ע"ד מנהג נשיאות כפים שמנהג האשכנזים בחיפה ובכל הגליל משנים קדמוניות שכהנים נושאים כפיהם רק בשבת יו"ט חוה"מ ור"ח במוסף וכעת כמה רבנים רוצים לשנות המנהג ולהנהיג נשיאת כפים בכל יום גם בתפלת שחרית, וטעמם זלמה ישתנה חיפה מכל ארץ ישראל, ויש שכבר שינו המנהג לישא כפים רק בשבת גם שחרית, ושאל דעתי העני' בזה.

"הרי ברור מללו שאין בזה משום שינוי מנהג, ואף שזה נכון מש"כ כב' שאולי ע"י נשיאת כפים כל יום נעשה הדבר לדבר הרגיל תמיד וזה עצמו זלזול בהמצוה, אבל אין זה כדי נ"ט לבטל מצוה של תורה, ע"כ אומר בטח דאילו שכבר שינו מהמנהג והתחילו לישא כפים בכל יום או בכל שבת אין בידנו הכח להחזירם למנהג הקדום, אבל גם אלו שעדיין מחזיקים במנהג חז"ל אין עלינו לכופם לשנות המנהג".

י. בשיחות הרב צבי יהודה (הכהן קוק זצ"ל) על התורה (נשא, סדרה ב, תשל"ג בנספח) נתן טעם חדש לביטול המצוה בחול:
"אמנם לשון הרמ"א שלא נהגו הוא לכאורה

משונה מאוד. הרי ברכת כהנים היא מצוה מן התורה, אחת מתרי"ג מצוות, כדברי הרמב"ם, שמצות עשה לברך את ישראל בכל יום. וכי יש מקום לומר למשל: 'נהגו לא להניח תפילין?' אם כן, מה מובן הביטוי 'נהגו בכל מדינות אלו שאין נושאים כפים'?

"אלא שברכת כהנים אינה מצוה של אמירה. יש בתורה מצוות של אמירה, אמירה בכוונה, אבל כאן נאמר: 'כה תברכו את בני ישראל, אמור להם... ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם'. אין כאן ענין של אמירה אלא של שימת ברכה. דרך הצינור הזה, מתוך גרונו של כהנים, נמשכת ברכה אלוהית, ברכה מן השמים. דרך אדם זה נמשך שפע של ברכה, ממשיות של ברכה. לכן אם האדם הזה בריא ומרגיש טוב, אם הידידות שלמה, אז נמשכת ברכה אמיתית דרך רמ"ח איבריו ושט"ה גידיו. כדי שהברכה תימשך בכח המצוה, בכח הקדושה האלוהית, יש צורך בהרגשה נפשית וגופנית טובה, בשמחה, במצב רוח טוב, ואז אפשר לקיים את הברכה בשלימות ואמיתיות. אבל במצב רוח לא טוב או חולני, אי אפשר לברך. זה דומה לאדם שאין לו תפילין ברשותו, ואינו יכול להניח, כי הוא אנוס. כך המצב בחוץ לארץ: צער הגלות, פירוד הגלות, טירדת הפרנסה בגלות. במצב הגלותי אין אפשרות לברך. זה גדר של אנוס. אמנם, מידי פעם, ביום טוב, יש איזו התרוממות מיוחדת, ומתגברים מכח שמחת יום טוב".

ומביא הרב אבינר המהדיר את השיחות: "סמוך לנסיעה [=לחוץ לארץ] חיבר הרב קונטרס מיוחד שיגע עליו שבוע ימים, בענין ברכת כהנים בחול". הסביר הרב להרי"מ חרל"פ בהיותם בדרך: 'כל זמן שלא פתרתי בעייה זו, לא יכולתי לנסוע, עכשיו שהחזור

חבל נחלתו

וההבדל בין בבל לא"י היה רק בתעניות. הישוב בא"י בתקופה שלפני עלית החסידים נהג לשאת כפיו כל יום כעדות הב"י. והחסידים הם ששינו מפני המשכת מנהג אבותיהם. בכל קהילות המזרח, צפון אפריקה, תימן – כולם נשאו כפים מידי יום ואף במקומות שלא נהגו כן הוא מהשפעת הקהילות באירופה.⁷ תלמידי הגר"א כאמור, החזירו בא"י עטרה ליושנה וא"כ היה מן הראוי שכל קהילות המתייסדות בארץ ישראל ישיבו את כבוד ארץ ישראל ויקבעו שכהנים ישאו כפיהם בכל יום. והרי אף הבית אפרים נתן אך טעמים למנהג בחו"ל, אך לגבי ארץ ישראל שרירים וקיימים דבריו של הבית יוסף: **"ויישר כחם של בני ארץ ישראל וכל מלכות מצרים שנושאים כפיהם בכל יום"**.

לי העניין, אבקש את הגאונים והצדיקים שאפגש שם לחוות דעתם. ועוד אמר הרב שהוא יבקש מהרבנים שיהיו ב'כנסייה הגדולה', שיתירו על כל פנים לו במיוחד לברך ברכת כהנים בכל יום גם בחו"ל, היות והוא בא מארץ ישראל, מפני כבודה של הארץ... (שבחי הרא"ה, עמ' קטו). ומביא עוד: "וכן מרן הרא"ה קוק זצ"ל עלה בכל יום לדוכן יחד עם רבינו בבית הכנסת "הדרת קודש" שבהר הכרמל. (מפי הרציה"ק)". יא. נראה לענ"ד להעיר כמה הערות היסטוריות על מנהג נ"כ בא"י. מובא בספר החילוקים בין בני מזרח ומערב (סימן כב): "אנשי מזרח פורשין כפיהם בתעניות ובט' באב בערבית, ובני א"י אין פורשין אלא בשחרית, אלא ביום הכפורים בלבד". מספר זה שמסכם חילוקי מנהגים בתקופת הגאונים, עולה מפורש שנהגו באותה תקופה לשאת כפים בכל יום

7. כך כתב בהערות למנהגי ארץ ישראל (גליס, עמ' מה הע' יב): "מקורות רבים למנהג זה: בדרכי ציון לרע"ב מברטנורא כתוב: 'ובכל יום ובכל תפלה שיש בה נשיאות כפים הכהנים נושאים את כפיהם בין בחול בין בשבת'; בקורות העתים כתוב: 'בצפת אצל הפרושים נושאים כפיהם בכל יום'; בנוה שלום דף ג'; בפאת השולחן...; במכתב השל"ה מובא: 'והאשכנזים בירושלים נהגו לישא כפים בכל יום ובשבת ויר"ט'. בשערי ירושלים כתוב: הכהנים ישאו את כפיהם בכל יום ויום... רק בצפת ובטבריה ובחברון לא ישאו כהני אשכנזים את ידיהם בכל יום רק בשבת בתפילת מוסף ובי"ט ובכל המוספים והספרדים בכל מקומות מושבותיהם נושאים ידיהם בכל יום'; כן מוזכר זה באגרת ר' שלומיל מצפת. בנהר מצרים בארצות החיים ובמבשרת ציון; ובספר ארץ ישראל (=לרב י"מ טיקוצ'ינסקי) כתוב: 'בגליל נוהגים בזמננו שאין נושאים כפים בחול כי אם במוסף דשבת ויר"ט ולא ידוע בבירור על ידי מי ועל יסוד מה נוהגים כך'". ומבואר בפנים, שמנהג הגליל הונהג בעלית החסידים בעוד שלפני כן כגון בזמן הב"י נהגו אף בגליל נ"כ בכל יום וכן מדברי רע"ב ניתן ללמוד זאת. וכיון שמנהג ארץ ישראל הקדום היה לשאת כפים בכל יום נראה שצריך לשוב לכך. הערת הרה"ג אביגדר נבנצל – רב העיר העתיקה ירושלים: דעתי נוטה לדברי מר, אבל אדמו"ר זלה"ה (=הגרש"ז אויערבאך) התנגד לשנוי המנהג בגליל.